

Горан Гвозденовић

КУДА ТЕЧЕ ЖУТА РЕКА

Илустровани водич кроз дугу и бурну историју Кине

4CE

Београд, 2022.

*Мојој суйрузи и ћерки,
Свейлосїи и Сунцу мої живоїа*

Куда тече Жута река
Илустровани водич кроз дугу и бурну историју Кине

За издавача
Јелена Танасковић

Аутор пројекта
Горан Гвозденовић

Аутор текста
Горан Гвозденовић

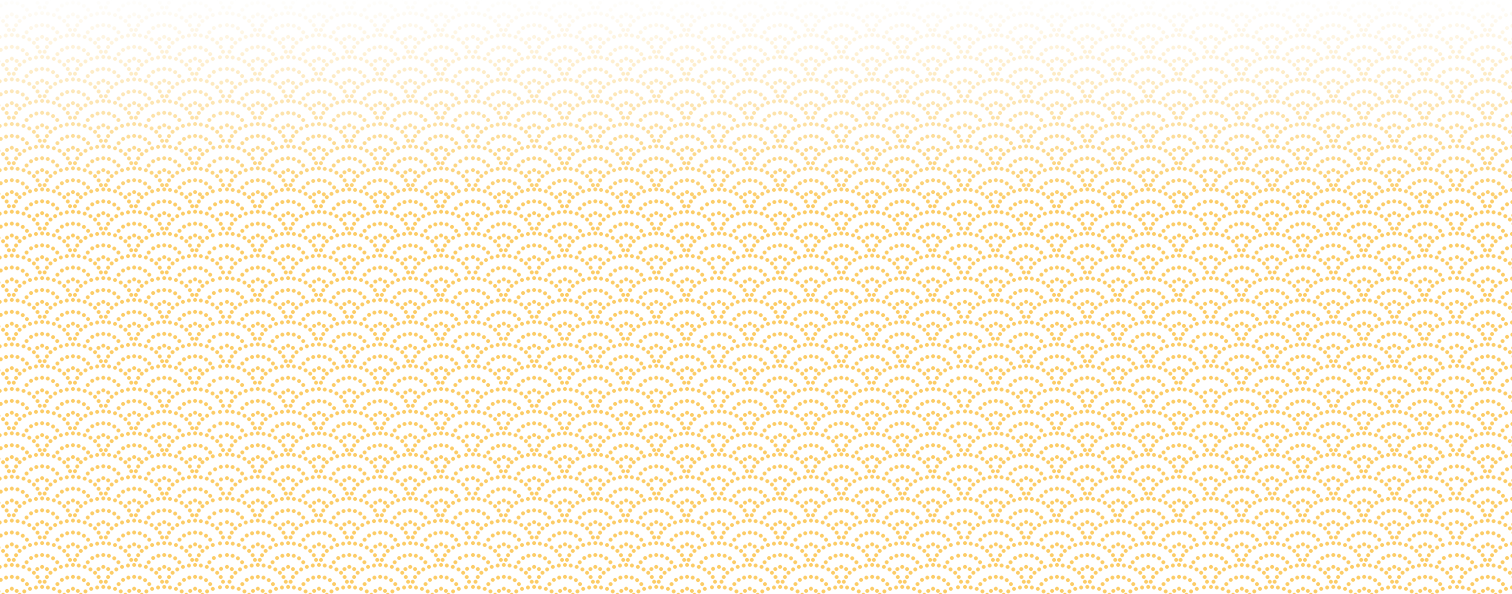
Текст књижевно обрадио
Вийомир Теофиловић

Фотографије селектовао
Горан Гвозденовић

Дизајнер
Милош Мајсиоровић

Мапе израдио
Горан Продановић
Сава Сијанковић

Лектор
Добрила Живанов

САДРЖАЈ

ПРВИ ДЕО

Увод 8

Територија и становништво 10

Праисторија 11

Знања и умећа древне Кине 13

Историја древне Кине 16

Жути цар 18

Династичка историја Кине 22

Династија Сја и Ју Велики 23

Пет векова династије Шанг 25

790 година династије Џоу 29

Источни Џоу – Период Пролећа и Јесени 31

Источни Џоу – Период зараћених држава 35

ДРУГИ ДЕО

Рано царство, династија Ћин 48

Династија Хан 54

Период између династија Хан и Суи 64

Династија Ћин 68

Средње царство, династија Суи 75

Династија Танг 78

Династија Сунг 87

Династије Лиао, Западни Лиао, Западни Сиа и Ћин 96

ТРЕЋИ ДЕО

Позно царство 97

Династија Јуан 98

Династија Минг 103

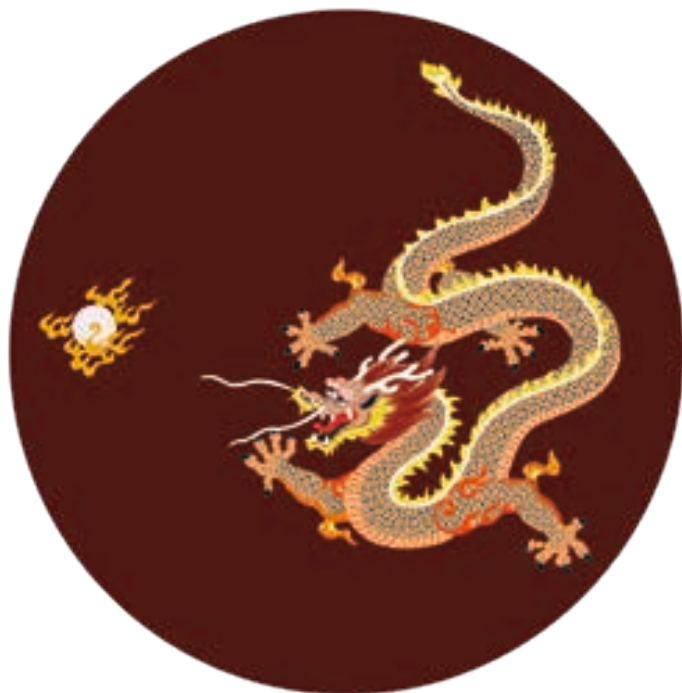
Династија Ћинг 114

Увод

Кинеска цивилизација је међу најстаријима на свету. Писана историја Кине бележи континуитет од три хиљаде година, митска предања и други видови усмене традиције сведоче о десет миленијума, а археолошка открића на тлу Кине су толико обилата, разноврсна и временски разуђена да осветљавају све стадијуме људског развоја у току пола милиона година!

Већ на прелазу из осмог у седми миленијум пре нове ере примитивна пољопривредна економија је заменила до-тадашњи начин живота, који се заснивао на лову, риболову и сакупљању плодова. Многобројни налази сведоче о животу у неолиту, 6500 – 5000 година пре нове ере. У долини реке Веи и средњем току Жуте реке у обради земље користила су се оруђа од камена и кости и гајиле разне врсте биљака и животиња – просо и јечам; свилена буба, свиње, говеда, коњи, кокошке и пси. На том подручју нађено је и мноштво предмета од керамике – кухињских посуда и накита.

Налази показују да су Кинези још пре пет хиљада година практиковали узгој наплављеног пиринча. То је било револуционарно откриће – узгој главне намирнице више није зависио од суше и других временских услова: по потреби се обављало наводњавање или исушивање.

*Положај Кине на
карти/глобусу свећа*

Територија и становништво

И по територији и по броју становника Кина („Централна држава/краљевство”, Zhōngguó, 中国), се током читаве историје убрајала у највеће државе. Као и већина великих држава, ни Кина није увек била целовита – кинески народ је вековима живео у разним мањим државама. Некад у миру, некад у рату; некад и под туђинском влашћу, али је постојано градио и чувао свој идентитет.

Са површином од око 9,6 милиона квадратних километара, данашња Кина је трећа на свету, иза Русије и Канаде, а испред САД. Примера ради, цео европски континент је свега 8% већи од територије данашње Кине.

По клими и рељефу Кина је врло разноврсна; богата природним лепотама и културно-историјским знаменитостима.

Културни утицај Кине је, по правилу, увек био већи од њене државне територије: Синосфера, осим територије саме Кине, обухвата и територију данашње Монголије, Кореје, Јапана и Вијетнама.

По броју становника, Кина је, откад се воде статистике, на врху листе најмногљуднијих земаља света. Уочена је константа да је на територији Кине током читаве историје приближно живела четвртина светске популације (у зависности од демографских кретања – како у самој Кини, тако и другим деловима света, тај удео је током различитих периода варирао од једне шестине до једне трећине светске популације).

Данашња Кина, према попису из 2017, има око милијарду и четири стотине милиона житеља и по броју становника је прва на свету. Убрзана урбанизација и планирање породице смањују наталитет, па и релативни удео Кине у светском становништву пада: процењује се да је сада испод 18%.

Народ Хан чини око деведесет процената становништва, а осталу популацију чине припадници педесет пет кинеских националности.

Праисторија

Биста Пекинског човека

Маја миграција *homo sapiens*-а из Африке ка шеријорији данашње Кине.

Почетком двадесетог века откривено је налазиште Џоукоудиен, са великим бројем фосила који сведоче о животу раних хоминида, као и обиље ботаничких фосила. Удаљено педесет километара од Пекинга, добило је назив „Налазиште Пекиншког човека”. Пекиншки човек, чији су остаци пронађени у пећини Џоукоудиен (Zhoukoudian, 周口店), живео је још пре двеста педесет хиљада година. Ходао је усправно, користио ватру и алатке од камена.

Каснија открића кинеских и страних археолога сведоче о још старијем животу хоминида на тлу Кине – у планинским областима Јунану и Шансију, као и у широј области Пекинга, хоминиди су живели још пре пола милиона година.

Археолошка открића из јужне кинеске провинције Хунан, указују да је *homo sapiens* на тло данашње Кине стигао пре око 125 хиљада година, што је знатно раније него што је, пре објављивања тог открића фигурирало као време када је *homo sapiens* напустио нашу заједничку прапостојбину – Африку.

Попут других великих цивилизација старог доба (Месопотамије, старог Египта и древне Индије) и кинеска је настала у сливу једне велике реке – Жуте реке. Кинеска цивилизација има још једну колевку – Плаву реку, Јангце.

Колевка кинеске цивилизације – Жуйа река и река Јанџе. За боју, а њиме и назив Жуйе реке најзаслужнији је њесак љусишње Гоби.

Знања и умећа древне Кине

Кинези су први почели узгој неких биљака и животиња

Кинези су почели узгој пиринча пре девет и по миленијума, а према неким индицијама ова намирница је гајена на тлу Кине још пре тринаест и по хиљада година.

Још пре пет миленијума започето је гајење наплављеног (потопљеног) пиринча. То је било револуционарно откриће: више није било глади ни због суше ни због поплава – те невоље су отклањане наводњавањем или одводњавањем.

Гајење домаће свиње на кинеском тлу почело је пре скоро десет хиљада година, док су неке домаће животиње (говеда и овце), већ припитомљене стигле у Кину из других простора, махом са Блиског истока.

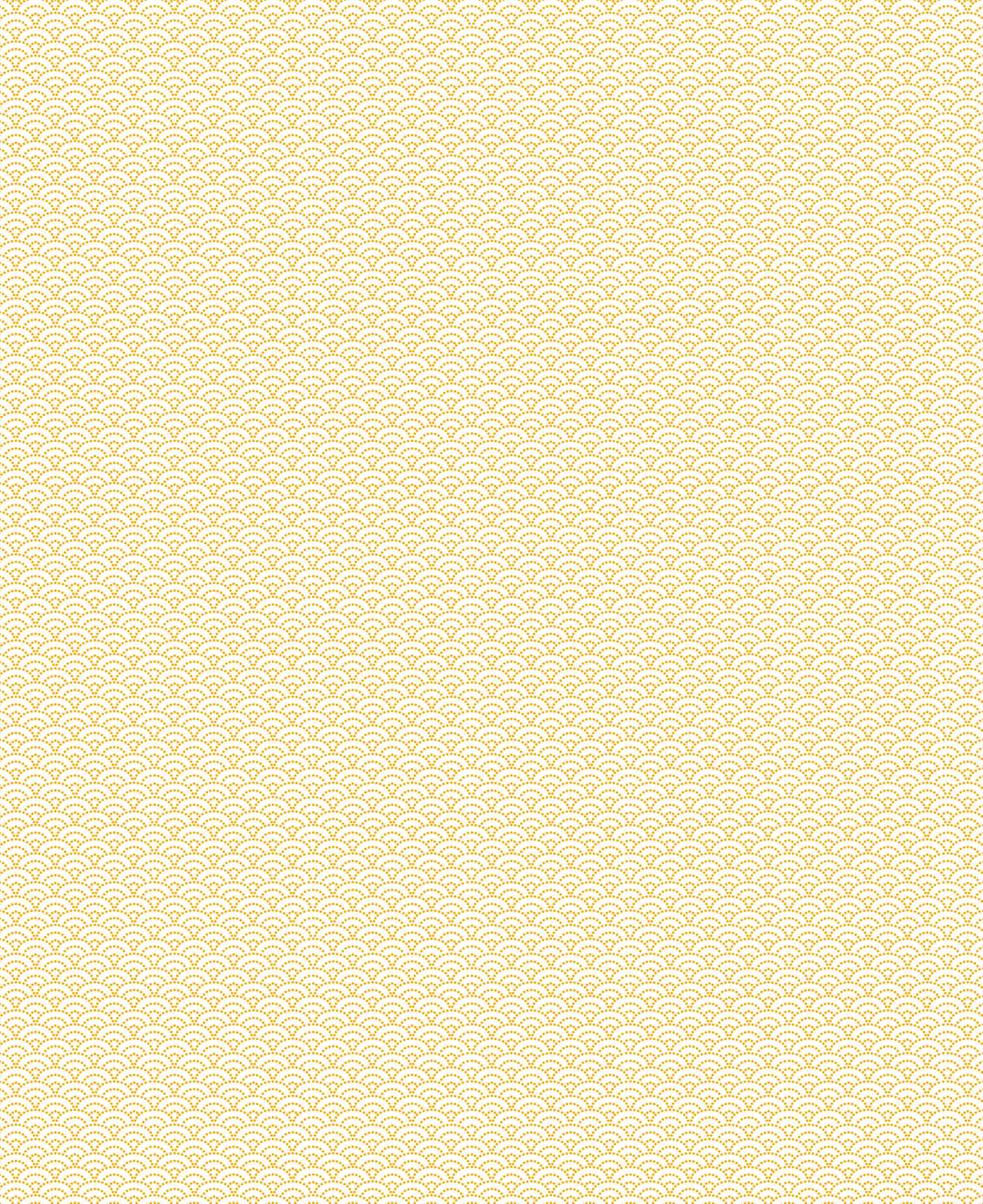
Кинези су овладали производњом свиле пре пет хиљада година. По древној легенди, гајење свилене бубе и технологија ткања свиле приписује се жени Жутог цара – оснивача Кинеске државе.

*Пиринач је основна
прехрамбена намирница полове
китске популације*

*Од давнина је ткање
свиле било важан
женски посао*

Значај Жутог цара

О значају Хуангдија у кинеској култури речито сведочи то што му се приписују многа открића и достигнућа – утемељење традиционалне медицине, изум лунарног календара, заснивање математике као науке и знаковног приказа музике (сваки тон има свој знак).

Овом владару се приписује и „стамбена револуција” – почетак градње дрвених кућа, кола и бродова, као и израда новог оружја – лука и стреле. Има индикација да је заслужан и за успостављање првих владиних институција и да је увео у оптицај ковани новац и тако модернизовао трговину.

Период владавине Жутог цара претходи писаној историји читав миленијум. Зато се не зна поуздано шта је његов стварни допринос поменутих достигнућима, а шта митско предање.

За стварање култа Жутог цара најзаслужнији је други велики кинески владар, први кинески династички цар – Ђин Ш' Хуанг (Qin Shi Huang, 秦始皇).

У народном веровању, Жуици цар је једна од њеи манифестација врховној Боји неба

Победа револуције и успостављање републике

После побуне у Вучангу од 10. до 11. октобра 1911, догађаји у Кини се одвијају муњевитом брзином: 1. новембра влада Ћинга именује Јуен Шикаја за премијера; 3. новембра двор Ћинга доноси одлуку да се аутократски систем (са неограниченом влашћу цара) замени уставном монархијом; 9. новембра републиканска власт у Ханџингу позива премијера Јуен Шикаја да се прикључи Републици „јер су промене на двору закаснеле и цар мора да се повуче“; 30. новембра републиканци освајају Ханџинг, у који се смешта привремена влада; 18. децембра се у Шангају, у присуству шест великих сила, одржава конференција „Север-Југ“, на којој је донета одлука да премијер Јуен Шикај нареди цару да практично абдицира – да задржи симболичну власт у Новој летњој палати, а да јужне провинције заузврат подрже избор Јуен Шикаја за председника; 29. децембра Сун Јат-сен је изабран за првог привременог председника, а 1. јануар 1912. се проглашава даном рођења Републике Кине; изабрана је нова државна застава: „Застава пет раса у једном савезу“ – свака пруга је представљала једног од пет највећих народа: црвена – Хан, жута – Манџурце, плава – Монголе, бела – Муслимане, црна – Тибетанце; 20. јануара привремена влада шаље премијеру Јуен Шикају Едикт о абдикацији цара; 22. јануара Сун Јат-сен објављује да ће дати оставку ако Јуен Шикај подржи цареву абдикацију – што он и чини, дајући цару гаранције да ће привремена влада поштовати све одредбе уговора; 3. фебруара Јуен Шикај добија пун мандат за преговоре о условима абдикације. Најзад, 12. фебруара шестогодишњи цар Пу Ји и царица-удова Лонгју прихватају све услове и напуштају трон.

Јуен Шикај је 10. марта изабран за привременог председника Кине, а 5. априла привремена скупштина у Ханџингу је одлучила да Пекинг буде престоница и сазвала заседање за крај тог месеца.

Сун Јат-сен

Сун Јат-сен (Sun Yat-sen, 孙逸仙, 1866–1925) припада најзначајнијим и најомиљенијим кинеским државницима. Његова политичка делатност и филозофија оставиле су дубок траг у историји модерне Кине.

Као лидер Синхуа револуције био је међу најзаслужнијима за збацивање династије Ћинг и укидање царства. Био је први привремени председник Републике (1912), оснивач и први председник националистичке партије Куоминтанг (Zhōngguó Guómíndǎng, 中国 国民党), основане 1919. године. Она је наследила Кинеску револуционарну партију, основану 1914, која је такође била „чедо“ Сун Јат-сена).

Политичку биографију Сун Јат-сена карактеришу перманентна револуционарна борба и честа избеглиштва (због непрестане опасности од хапшења) у иностранство, одакле се увек брзо враћао да би наставио револуционарну борбу. Изазови са којима је била суочена револуција долазили су са две стране од Беијанг владе у Пекингу – Јуен Шикаја, који се у децембру 1915. године прогласио за цара Кине, као и од „војних клика“ – војних формација које су предводили регионални команданти Беијанг армије. Борбе између револуционара и војних клика су трајале дванаест година, од 1916. до 1928. године.

Да би очувао и учврстио револуционарну владу на југу, Сун Јат-сен је 1923. године позвао представнике Коминтерне на састанак у Кантон, данашњи Гуангџоу, где је основан Први уједињени фронт – савез Куоминтанга и КП Кине, у циљу заједничке борбе против војних клика 1924. године.

Сун Јат-сен је умро у Пекингу 1925, не дочекавши уједињење земље после „Северне експедиције“ под командом Чанг Каишека.

Највеће завештање Сун Јат-сена кинеском народу је његова политичка филозофија. Сажета је у *Три народна принципа* (Sān Mǐn Zhǔyì, 三民主义): принцип национализма (Mínzú, 民族), принцип демократије – владавине народа (Mínquán, 民權) и принцип благостања народа (Mínshēng, 民生), тзв. „социјалистички принцип“ партије Куоминтанг.

*Сун Јај-сен, оснивач и
први председник партије
Куоминтанг – КМТ*

Реч ауџора

Релативно брзо после доласка у Пекинг, сазнао сам да се чувена Жута река – та далека и мистериозна река за коју сам први пут чуо још у раним разредима основне школе, та „колевка Кине“, „кинеска жила куцавица“ и „кинеска туга“, заправо не улива у море. Тачније, да Жута река, већ деценијама уназад, само током пет месеци годишње (а некад и мање од тога) стигне до Бохајског залива, а преосталих седам месеци (а често и дуже) – не. Наравно да сам убрзо сазнао и зашто је то тако, али то није битно за ову причу: то шокантно сазнање је мени постало метафора за мањак знања, вишак предрасуда и, генерално, суштинско неразумевање ове велике земље и великог народа, од стране спољног света, пре свега „запада“.

Службовање у амбасади тадашње СР Југославије у Пекингу у периоду 1996–2001. године, младом човеку какав сам тада био, у сваком смислу, је представљало јединствено и велико животно искуство. Допутовао сам у ту далеку земљу главе пуне података и информација – које су ми се тада чиниле веома битним и неспорним, такорећи скоро-па-довољним – а заправо прилично неспреман за путовање које ме је чекало. Током тих пекиншких година много сам научио о Кини и Кинезима, али ништа мање и о сопственој држави и народу, као и самом себи. Сигуран сам да није потребно посебно истаћи да се после тих година моје поштовање, наклоност и пријатељство према великом кинеском народу и његовој великој земљи додатно продубило.

Ипак, по мом доласку у Кину, нисам чекао дуго на први сусрет са неспоразумима, па и препрекама – које су (како сам касније схватио) за тамошње и тадашње услове не само брзо и лако решене, већ нису ни препознате као такве... Већ тада ми се јавила идеја, у том тренутку недовољно јасно дефинисана, да би некоме као ја – ко се по први пут среће са цивилизацијом која не мери свет европским или „западним“ аршинима, добродошао неки приручник или водич који би олакшао сналажење у таквим, непознатим „ситуацијама“.

Следеће логично питање – како би тај „бедекер” требало да изгледа и о чему да подучи могућег корисника, се показало као сложеније него што је изгледало у првом тренутку. То вероватно и објашњава чињеницу да се ова књига појављује пуне две деценије после мог повратка из Кине. Писање било какве књиге о историји Кине, некоме ко по вокацији није ни историчар ни синолог, ни у траговима се није појављивало као могући избор. Са друге стране, сваки покушај да се објасне културолошке или цивилизацијске разлике, на овај или онај начин је подразумевало да се иде корак даље у прошлост, тј. историју... И тако, потпуно свестан да је тему под радним називом „пет миленијума историје Кине” немогуће обрадити на иоле озбиљан начин, одлучио сам се да се са овим само-наметнутим изазовом суочим другачије: тако што ћу изаћи са лаганим, непретенциозним текстом – довољно популарним да побуди и задржи радозналост потенцијалног читаоца, а опет довољно скрупулозним када је реч о тачности изнетих информација. Идеја је била да се просечном читаоцу формираном на „западу” – који нити познаје, а још мање разуме историју Кине, у најширим потезима представи својеврстан инвентар догађаја и личности (без амбиција да кажем нешто потпуно ново или шокантно). Ти оријентирани од важности за разумевање како оних најузвишенијих и најблиставијих, тако и најтрагичнијих и најизазовнијих момената и периода, из прошлости и садашњости Кине, требало би да представљају својеврсни јин-јанг њене пет хиљада година дуге историје.

Економски и политички успон Кине током последње четири деценије, по много чему је феномен без преседа, ако не у целокупној, онда свакако у политичкој историји савременог доба: током периода који траје тек колико половина једног просечног људског века, догодио се преображај једне сиромашне земље бремените проблемима сваке врсте, у једну од најмоћнијих држава света, са значајним економским и стратешким интересима.

Кина се, захваљујући великим одрицањима, напорном раду и мудрим одлукама државног руководства, успешно изборила за своје „место под сунцем” које заузима у актуелној констелацији свеукупних међународних односа. Према

сада већ опште прихваћеној оцени, Кина представља правог победника глобализације – процеса који није иницирала, али чије је потенцијале препознала и на најбољи могући начин искористила.

Чињеница је да је почетак прве индустријске револуције, у другој половини 18. века, коинцидирало са почетком силазне путање царске Кине, односно великог репозиционирања међу члановима клуба великих сила, где за Кину није било места. У актуелном периоду, стратешке и технолошке компетенције Кине су значајно еволуирале, тако да данашња Кина активно и потпуно равноправно са другим најутицајнијим актерима међународних односа, учествује у уобличавању оквира сарадње који ће обележити епоху пост-глобалног света – у коју смо увелико закорачили. Несумњиво ће посебно место у обликовању тог света имати носиоци четврте индустријске револуције (где Кина има истакнуто место), али и да ће у самом процесу стварања тог новог поретка неминовно морати да дође до реафирмације и јачања мултилатерализма (чији је Кина велики и гласни промотер). Другим речима, све указује да ће Кина у периоду који следи поново заузети место које је током историје више пута имала – једне од водећих држава света.

Овом приликом желим да изразим истинску захвалност људима који су омогућили да се ова књига појави. Пре свега, ту су Слободан Бата Петровић, оснивач „4СЕ”, који је препознао потенцијал ове публикације, књижевник Витомир Теофиловић, који је извршио правописно-стилску коректуру текста и дизајнер Милош Мајсторовић, који се безрезервно и максимално стрпљиво ангажовао и највише допринео изгледу ове публикације.

Велику захвалност дугујем својим колегама из Министарства спољних послова, који су се на припреми ове књиге ангажовали као о сопственом делу: Драгану Стојковићу, који ми је дао безброј корисних савета; амбасадору др Душку Лопандићу, изузетном дипломати, публицисти и ерудити и амбасадору Маји Стефановић, врхунском синологу – који су ми учинили част да напишу рецензије за ову књигу. Посебну захвалност желим да изразим

потпуковницима Горану Продановићу и Сави Станковићу, који су направили, по мом мишљењу, изузетне мапе – без којих ова публикација не би била то што јесте.

Најзад, велико хвала желим да кажем и двојници људи који нису међу нама, а који су веома утицали на мој однос према Кини: Миленку Гецићу, који се несебично ангажовао на мојим припремама пред одлазак на службу у Пекинг, као и ономе који је ту био на окончању моје „кинеске авантуре”, једном од наших првих синолога и врхунском дипломати, великом Илији Ћукићу.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(510)
930.85(510)

ГВОЗДЕНОВИЋ, Горан, 1964-
Куда тече Жута река : илустровани водич кроз дугу и бурну историју Кине /
Горан Гвозденовић ; [израдио мапе Горан Продановић, Сава Станковић]. - Београд :
4CE, 2022 (Београд : Virograf Comp). - 188 стр. : илустр. ; 25 cm

Тираж 1.000. - Стр. 170-173: О књизи / Душко Лопандић, Маја Стефановић. - Регистри.

ISBN 978-86-81032-34-3

а) Кина -- Историја

COBISS.SR-ID 79687689
